

IKÄYSTÄVÄLLINEN JYVÄSKYLÄ – OHJELMA 2022-2030

[Tiedoston alaotsikko]

[Sähköpostiosoite]

JOHDANTO

Suomalainen yhteiskunta ikääntyy siten, että työikäisten ja lasten määrä vähenee samalla kun ikääntyneiden määrä kasvaa. Ennusteiden mukaan iäkkäiden määrä erityisesti vanhimmissa ikäryhmissä kasvaa voimakkaimmin. Väestön ikärakenteen muutoksesta seuraa, että yhteiskunnan on mukauduttava laajasti entistä iäkkäämmän väestön tarpeisiin.

Ikääntyneiden laadukas ja itsenäinen elämä ei ole ensisijaisesti kiinni sote-palveluista, vaan esteettömästä ja viihtyisästä asumisesta, mielekkästä tekemisestä, yhteisöllisyydestä, turvallisuuden tunteesta, harrastamisen mahdollisuuksista ja monista muista kuntien, kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden tarjoamista palveluista.

Omannäköinen ja hyvinvoiva elämä, toimintakyvyn ja terveyden rajoissa on pitkälti myös ikääntyneestä itsestään ja hänen valinnoistaan kiinni. Ikääntyneet eivät ole yhtenäinen joukko, vaan ikääntymiseen vaikuttavat useat eri taustatekijät, kuten: taloudelliset tekijät, käyttäytymiseen vaikuttavat tekijät, henkilökohtaiset ominaisuudet, fyysinen ympäristö, sosiaaliset taustatekijät, sukupuoli, kulttuuri sekä sosiaali- ja terveystyöpalvelut.

Ikäystävällinen Jyväskylä -ohjelma on laadittu perustuen vanhuspalvelulakiin (980/2013) 5§, jonka mukaan kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelma on osa kuntastrategiaa ja kunnan muuta strategista johtamista. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain.

Vanhuspalvelulain mukaan suunnitelmassa:

- 1) arvioidaan ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tila
- 2) määritellään tavoitteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi ja palvelujen kehittämiseksi
- 3) määritellään toimenpiteet, joilla kunta vastaa tavoitteiden toteutumisesta ja arvioidaan voimavarat, jotka tarvitaan tavoitteiden toteuttamiseksi
- 4) määritellään eri toimialojen vastuut toimenpiteiden toteuttamisessa ja
- 5) määritellään, miten kunta toteuttaa yhteistyötä kunnan eri toimialojen, julkisten tahojen, yritysten sekä järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa (4 §).

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO

SISÄLLYSLUETTELO

1. TAUSTA	3
1.1 Sosiaali- ja terveysministeriön laatusuositus	4
1.2 WHO:n ikäystävällinen kunta ohjelma	4
2. IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA	7
2.1 Väestöennuste	7
2.2 Asuminen	7
2.3 Toimeentulo	10
2.4 Terveys ja elämäntavat	13
2.5 Harrastaminen ja osallisuus	15
3. IKÄÄNTYNEIDEN PALVELUT	16
3.1 Asuminen ja ympäristö	16
3.2 Ennakointi ja varautuminen	17
3.3 Kulttuuri	17
3.4 Liikunta	18
3.5 Osallisuus ja yhteistyö	18
4. YHDYSPINTATYÖ HYVINVOINTIALUEEN KANSSA	20
5. OHJELMAN LAATIMINEN	21
6. TUNNISTETUT HAASTEET	22
7. KEHITTÄMISTAVOITTEET JA TOIMENPITEET	23
8. OHJELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA	24
8.1 Mittarit ja indikaattorit	

1. TAUSTA

Ikäystävällinen Jyväskylä -ohjelman perusajatuksena on, että aktiivinen ikääntyminen on elämän mittainen prosessi. Se ei koske ainoastaan ikääntyneitä, vaan huomioi myös ikääntymisen ennakkoinnin ja varautumisen. Ikääntyneet nähdään voimavarana, joka hyödyttää niin lähipiiriä, yhteisöä kuin taloutta.

Ikäystävällinen kaupunki tukee aktiivista ikääntymistä optimoimalla mahdollisuuden osallistavaan ja turvalliseen ikääntymiseen kokonaisvaltainen hyvinvointi huomioiden. Tämän tarkoittaa toiminnan rakenteiden ja palvelujen mukauttamista niin, että ne ovat saavutettavia ja huomioivat ikääntyvien muuttuvat tarpeet ja toimintakyvyn. Ikäystävällinen kunta mahdollistaa aktiivisen ikääntymisen eri väestöryhmät, asuinalueet ja niiden eroavuudet huomioiden.

Ikääntymiseen voidaan vaikuttaa läpi koko ihmisen eliniän vaikuttamalla mm. seuraaviin tekijöihin:

- ympäristö ja rakennukset, esteettömyys ja ulkona liikkumisen mahdollisuus
- julkinen liikenne
- asuminen
- osallistuminen sosiaaliseen toimintaan
- arvostus ja osallisuus
- yhteiskunnallinen osallistuminen ja työelämä
- tiedonvälitys ja vuorovaikutus
- sosiaali- ja terveyspalvelut

Ohjelma laatimisessa on huomioitu seuraavat lait, suositukset ja ohjelmat:

- Sosiaali- ja terveysministeriön laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palveluiden parantamiseksi (2023)
- WHO:n ikäystävällinen kunta ohjelma
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta, 3§
- Kansallinen mielenterveysstrategia
- Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ikääntyneiden ruokasuositus

1.1 Sosiaali- ja terveysministeriön laatusuositus

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuonna 2017 uusimman laatusuosituksen: ”Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi”. Laatusuosituksen tarkoituksena on edeltäjiensä tapaan tukea vanhuspalvelulain toimeenpanoa. Laatusuosituksen tavoitteena on turvata mahdollisimman terve ja toimintakykyinen ikääntyminen koko ikääntyneelle väestölle sekä laadukkaat ja vaikuttavat palvelut niitä tarvitseville iäkkäille henkilöille.

Laatusuositus on tarkoitettu ensisijaisesti väestön ikääntymiseen varautumisen ja iäkkäiden palvelujen kehittämisen, arvioinnin ja toimeenpanon tueksi kuntien päättäjille ja johdolle sekä valvonnan tueksi. Lisäksi sitä voivat hyödyntää oman toimintansa suunnittelussa ja arvioinnissa monet muutkin tahot kuten sosiaali- ja terveystyöpalvelujen tuottajat, alan ammattilaiset ja kolmannen sektorin toimijat sekä ikäihmisten palveluiden asiakkaat ja heidän omaisensa.

Laatusuosituksen aihealueet ovat:

- osallisuus ja toimijuus,
- asuminen ja elinympäristö,
- mahdollisimman terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen,
- oikea palvelu oikeaan aikaan,
- palvelujen rakenne,
- hoidon ja huolenpidon turvaajat sekä
- Johtaminen

Keskeiset sisällöt:

- Iäkkäiden toimintakyvyn edistäminen
- Vapaaehtoistyön lisääminen
- Digitalisaation ja teknologian hyödyntäminen
- Asumisen ja asuinympäristöjen kehittäminen
- Kotona asumisen tuki
- Palvelujen kohdentaminen kohderyhmä huomioiden mm. yksinäisyys, muistisairaudet
- Asiakas- ja palveluohjaus
- Palvelujen tuottaminen ja järjestäminen
- Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö
- Laadun varmistaminen ja vaikutusten arvioiminen

1.2 WHO:n ikäystävällinen kunta ohjelma

Ohjelman tavoitteena on edistää

- Edistää ikääntyvien asukkaiden terveyttä
- Kehittää ja ylläpitää fyysistä ja henkistä toimintakykyä koko elämän ajan
- Mahdollistaa itselle merkityksellisten asioiden tekeminen myös silloin, kun toimintakyky on heikentynyt

Ohjelmassa huomioitavia sisältöjä ovat:

- Ympäristö ja rakennukset, esteettömyys ja ulkona liikkumisen mahdollisuus
- Julkinen liikenne
- Asuminen
- Osallistuminen sosiaaliseen toimintaan
- Arvostus ja osallisuus
- Yhteiskunnallinen osallistuminen ja työelämä
- Tiedonvälitys ja vuorovaikutus
- Yhteisöllisyys
- Sosiaali- ja terveystyöpalvelut

<p>Ympäristö & rakennukset</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Julkiset tilat: turvallisuus, siisteys, esteettömyys, opasteet, WC:t ✓ Jalkakäytävien ja suojateiden kunnossapito ja esteettömyys ✓ Palveluiden sijainti ja esteettömyys ✓ Ikääntyneille erilliset palvelujärjestelyt 	<p>Julkinen liikenne</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Saatavuus: maksut, säännölliset aikataulut, hyvät yhteydet, tieto reiteistä ja aikatauluista ✓ Ajoneuvojen siisteys ja esteettömyys ✓ Vammaisten huomioiminen ✓ Pysäköintipaikkojen turvallisuus ja riittävyys 	<p>Asuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Asunnot: saatavuus, kohtuullinen hinta, esteettömyys, siisteys ✓ Asumista tukevat palvelut: kodin muutostyöt, kodinhoito, huoltotyöt 	<p>Osallistuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tapahtumat: julkisissa, helposti saatavissa ja esteettömissä tiloissa ✓ Erilaisia aktiviteetteja palvelemaan eri vanhusryhmien tarpeita ✓ Tapahtumien kohtuullinen hinta
<p>Arvostus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ikääntyneiden osallistaminen palveluiden kehittämiseen ja suunnitteluun ✓ Ikämyönteinen asenne ✓ Ikääntyneet esillä tiedotusvälineissä ✓ Ikääntymisestä kertominen koulussa 	<p>Yhteiskunnallinen osallistuminen ja työelämä</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Mahdollisuus joustavaan työhön tai vapaaehtoistyöhön ✓ Ikä syrjinnän välttäminen rekrytoinnissa ja yleisesti työelämässä ✓ Tietoa mahdollisuuksista jatkaa työntekoa eläkelän jälkeen 	<p>Tiedonvälitys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tiedonvälityksen selkeys: helposti ymmärrettävää, isot fontit ✓ Tiedon saatavuus: tieto tavoittaa kaikki kaupunkilaiset, ilmainen tai edullinen internetyhteys julkisissa paikoissa 	<p>Sosiaali- ja terveystyöpalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Palvelut: riittävyys, saatavuus, edullisuus, tiedottaminen ✓ Henkilökunnan ikäystävällinen asenne ✓ Palvelujärjestelmä hyvin koordinoitu ja hallinnollisesti yksinkertainen

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 (valtioneuvosto.fi). The WHO Age-friendly Cities Framework - Age-Friendly World.

Edellä mainittujen lisäksi Ikäystävällinen Jyväskylä -ohjelman taustalla on huomioitu myös

- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta, 3 §, jonka mukaan kunnan tehtävänä on edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa ja edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä. (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®)
- Kansallinen mielenterveysstrategia, jonka lähtökohtana on mielenterveyden kokonaisvaltainen huomioiminen yhteiskunnassa ja sen eri toimialoilla ja tasoilla. Vuosina 2020–22 strategian toimeenpano painottuu mielenterveys- ja päihdepalveluiden saavutettavuuden ja vaikuttavuuden kehittämiseen, itsemurhien ehkäisyyn, mielenterveyden edistämiseen ihmisten arkiympäristössä sekä mielenterveyden häiriöstä kärsivien työllistymiseen. (Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020-2030, valtioneuvosto.fi)
- Valtion ravitsemusneuvottelukunnan Ikääntyneiden ruokasuositus on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottama suositus, joka on tarkoitettu ikääntyneiden hoito-, hoiva- ja ruokapalveluista päättävälle, niistä vastaaville ja niitä kilpailuttaville ruokapalvelujen henkilöstölle sekä ikääntyneille itselleen ja omaishoitajaperheille. (Vireyttä seniorivuosiin – ikääntyneiden ruokasuositus, julkari.fi)

Näiden lisäksi on parasta aikaa kommentoilla Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030, jonka keskeisinä vaikuttavuustavoitteina on suunnata ennaltaehkäiseviä ja toimintakykyä parantavia toimia iäkkäälle väestölle ja riskiryhmille, pidentää ikääntyvien työikäisten toimintakykyä ja työuria, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, lisätä ja mahdollistaa vapaaehtoistyötä, varmistaa iäkkäiden palvelujen yhdenvertaisuus, tehokkaampi koordinaatio ja taloudellinen kestävyys, lisätä asumisen ja asuinympäristöjen ikäystävällisyyttä ja nostaa esille suomalaista ikäteknologian kehittämistä ja hyödyntämistä. Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030 (valtioneuvosto.fi)

2. IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA

2.1 Väestöennuste

Tällä hetkellä lähes joka 5. jyvaskyläläinen on vähintään 65-vuotias ja vuonna 2040 jo lähes joka 4. Yli 85-vuotiaiden määrä tuplaantuu jo ennen vuotta 2040. Jyväskylässä ikääntyneiden osuus väestöstä on kuitenkin hieman alhaisempi kuin koko maassa. Keski-Suomen kunnista Jyväskylässä on Muuramen ohella pienin osuus koko väestöstä yli 65-vuotiaita.

	2018	2040	MUUTOS 2018-2040
0-6	10 026	8 600	-1 426
7-12	9 277	7 350	-1 927
13-15	4 217	3 750	-467
16-64	92 381	102 450	10 069
65-74	14 876	13 900	-976
75-84	7 517	13 100	5 583
85-	3 011	7 850	4 839
Yhteensä	141 305	157 000	15 695

2.2 Asuminen

Asumiseen liittyviä suosituksia

WHO:n kriteerit ikäystävälliselle asumiselle

- Kohtuulliset asumiskulut
- Kodinhoitoon ja huoltotöihin liittyviä palveluja saatavilla riittävästi ja edullisesti
- Asunnot hyvätasoisia ja turvallisia sekä esteettömiä
- Asunnot puhtaita ja hyvin ylläpidettyjä
- Vammaisille ja heikkokuntoisille ikääntyville saatavilla riittävästi kohtuuhintaisia asuntoja
- Asuntoihin saatavilla tarvittavat palvelut

STM:n laatusuosituksukset 2020-2030

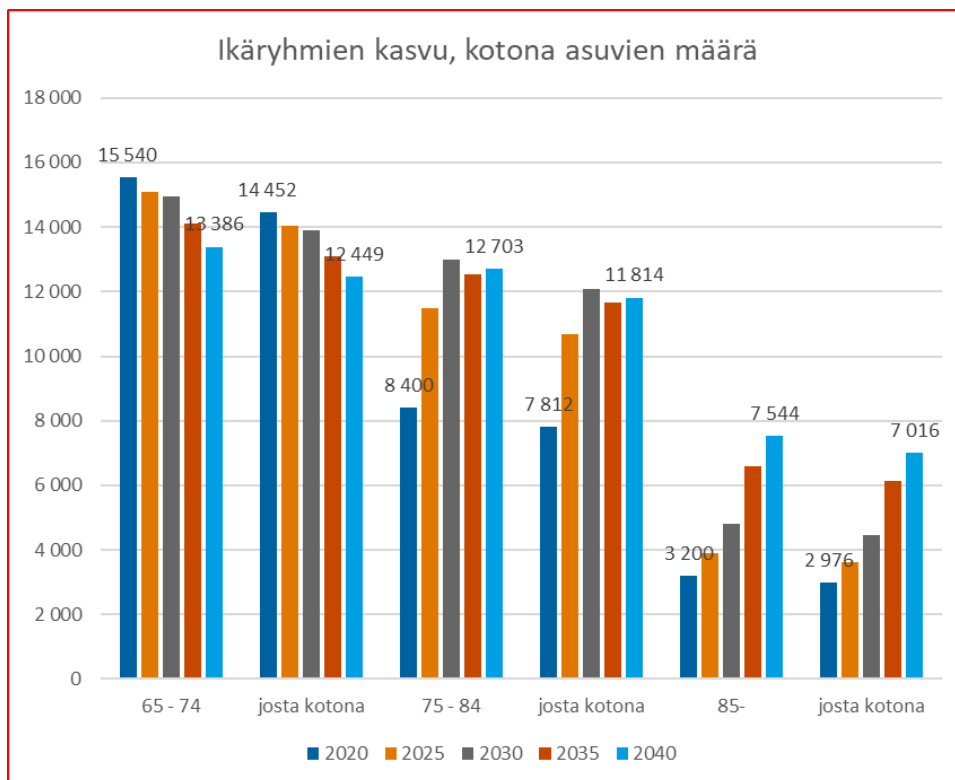
- Asuinympäristön esteettömyys, toiminnallinen ja aktivoiva arkiympäristö
- Fyysinen ja psyykinen asumisturvallisuus
- Palvelujen saavutettavuus
- Riittävät ja kohtuuhintaiset liikenne- ja kuljetuspalvelut
- Asuinolojen arviointi toteutettava osana toimintakyvyn ja palvelutarpeen arviointi
- Asumisen tarpeiden muutosten ennakoiminen riittävän ajoissa ja tarpeisiin varautuminen
- Ennakointi osaksi vanhuspalvelulain edellyttämää kunnan suunnitelmaa
- Monipuoliset asumisen vaihtoehdot, asumisratkaisuisissa noudatetaan normaaliuden periaatetta
- Poikkihallinnollinen yhteistyö

Yleistä asumisesta

Toimiva koti ja ikäystävällinen asuinympäristö turvaavat ikääntyvän hyvää elämänlaatua ja sujuvaan arkea. Ikääntyneiden määrän kasvaessa toiveet ja tarpeet asumisen suhteen moninaistuvat. Tarvitaan erilaisia asumisen vaihtoehtoja ja asumista tukevien palveluiden toimivuutta. Ratkaisevassa roolissa on jokaisen oma asumisen ennakointi ja varautuminen. Onko kotini sellainen, missä pärjään, jos toimintakykyni heikkenee? Mitä palveluita erityisesti toivoisin ja tarvitsisin? Näitä asioita pohtien ja ratkaisuja etsien, on jokaiselle mahdollista turvata omannäköinen ja mielekäs arki.

Kerrostaloasuminen on yli 65-vuotiaiden yleisin asumismuoto. Ikääntyneet asuvat vanhemmissa rakennuksissa, mutta väljemmin kuin väestö keskimäärin. Yksin asuminen on yleistä. Yli puolet yli 65-vuotiaista ja lähes 60% yli 75-vuotiaista asuu yksin. Suurin osa ikääntyneistä asuu omassa kodissa. Vielä 85-vuotta täyttäneistä kotona asuu yli 80%. Kotiin annettavien palvelujen tarve kasvaa väestön ikääntyessä ja niiden kehittäminen on merkittävää asukkaiden hoitoisuuden lisääntyessä.

Jyväskylässä asuvat ikääntyneet ovat pääosin tyytyväisiä asumiseensa. Ympäristöministeriön ikääntyneiden asumistarpeiden ennakointi ja varautumishankkeessa vuonna 2017 yli 60-vuotiaille tehdyn kyselyn mukaan enemmistö haluaisi asua mahdollisimman pitkään nykyisessä asunnossa. Yli puolet vastaajista näki itsensä asuvan nykyisessä asunnossa seuraavien 5-10 vuoden aikana. Yli 65-vuotiaista 37% haluaisi asua nykyisessä asunnossa, mutta asunto ei sovellu pidemmällä aikavälillä ja muutto on väistämätön. Vastaajista 40% on harkinnut muutttoa toiseen asuntoon seuraavan viiden vuoden sisällä. Ruokakauppa, terveyspalvelut ja luonto koetaan tärkeimmiksi asioiksi asumista ajatellen.

Asumisen kehittäminen

Ikääntyneiden asumista kehitetään poikkihallinnollisesti. Maankäytön toteutusohjelma KympiR2017 toisena erityisteemana oli ikääntyvien asuminen, missä mm. linjataan, että maankäytön suunnittelulla turvataan riittävä tonttivaranto senioriasumisen tarpeisiin, palvelujen lähelle, lähi- ja aluekeskuksiin. Tehtyjen paikallisten ja valtakunnallisten selvitysten pohjalta on syksyllä 2020 luotu eri toimijatahojen kanssa suuntaviivoja ikääntyvien asumisen kehittämiseen. Keskeiseksi asiaksi kehittämisessä nousee asumisen tarpeiden ennakointi ja niihin varautuminen sekä kaupunkilaisten että kaupungin eri toimijoiden taholta.

Ympäristöministeriön rahoittamassa ”IHANA – ikääntyneiden hyvä asuminen Jyväskylässä” -hankkeen päättyessä linjattiin, että kuluvan valtuustokauden aikana pyritään laatimaan ikäystävällisten asuinalueiden kehittämisestä kaupunkirakennepalveluissa päätöksentekoon vietävät linjaukset, jotka koskisivat esim. uudisrakentamista sekä olemassa olevan rakennetun ympäristö kuten katujen ja viheralueiden saneerauksia.

IHANA-hanke

Ympäristöministeriön rahoittama IHANA-hanke toteutettiin 1.1.2021 – 31.10.2021 välisenä aikana. Hankkeen keskeiset tavoitteet olivat:

- Mahdollistaa laadukas ja turvallinen asuminen ja elämä ikääntyneille ja samalla vähentää raskaan hoivapalvelun tarvetta ja paineita talouteen
- Syksyn 2020 ikääntyvien asumisen kehittämisprojektissa luotuja suuntaviivoja ja strategista pohjaa viedään suunnitelmasta käytännön toteutukseen.
- Lisätään ennakointia ja varautumista kaupunkilaisten, kaupungin ja eri toimijoiden taholla.
- Analysoida kolmea erityyppistä case-asuinalueita ikääntyvän ja ikääntyneen väestön näkökulmasta asuinympäristön ja asumisen suhteen. Pyritään luomaan tarkastelumalli, jonka avulla voidaan analysoida muitakin asuinalueita ikäystävällisyyttä arvioitaessa.

Hankkeen pohdinnoissa huomattiin, että oma koti tutuksi tullessa asuinympäristössä on paras vaihtoehto, kunhan varautuu tiettyihin asioihin. Voidaan tarvita myös kodin muutostöitä, jotta arki sujuu paremmin, mikäli toimintakyky heikkenee. Joskus sekään ei riitä, vaan tarvitaan muuttoa esteettömään kotiin lähemmäksi palveluja. Millaisia vaihtoehtoja olisi tarjolla? Oman varautumisen ja ennakkoinnin lisäksi sitä tarvitaan myös kaupungilta ja muilta toimijoilta.

On tärkeää, että erilaisia vaihtoehtoja sekä asumisen että asumista ja kotona pärjäämistä tukevien palveluiden suhteen on tarjolla, sitten kun niitä tarvitaan. IHANA -hankkeessa paneuduttiin kysymykseen miten tietoa ja neuvontaa asumisen asioista ja asumista tukevista palveluista saadaan jaettava parhaalla mahdollisella tavalla?

Jyväskylässä selvitettiin syksyn 2020 aikana asumisen nykytilaa ja tulevien vuosien tarpeita ja ratkaisumalleja monipuolisesti. Projektin käynnistettiin tulevaisuuden suuntaviivojen luomiseksi ikääntyvien asumiseen ja asumisen tukemiseen sekä monipuolisten asumisen vaihtoehtojen kehittämiseksi. Projektissa hyödynnettiin vahvasti viime vuosien aikana Jyväskylässä tehtyjä sekä valtakunnallisia selvityksiä. Hankkeessa analysoitiin kolmea erilaista case-alueita ikääntyvän ja ikääntyneiden asukkaiden näkökulmasta asuinalueanalyysien avulla ja tarkasteltiin alueiden ikäystävällisyyttä esimerkiksi esteettömyyden ja palvelujen saavutettavuuden näkökulmasta. Hankkeessa todettuja asumisen kehittämisen suuntaviivoja olivat:

- Ennakointi ja varautuminen: kaupunkilaiset itse ja kaupunki sekä muut toimijat
- Asumista kehitetään ns. normaaliuden periaatteella. Pääosin asutaan tavallisissa asunnoissa, mutta nykyisille kodeille tulee olla monenlaisia vaihtoehtoja sekä asumismuodon että asumisen hallintamuodon suhteen. Ei niinkään palvelutaloja tai ”välimuotoista” palveluihin sidottua asumista.
- Erilaiset senioriasumisen kohteet (senioritalot, -korttelit ja hybridikohteet) ovat myös kotona asumista
- Kohteita suunnitellaan pitkälle aikavälille ja alueellisesti, sekä uudisrakentamisen että peruskorjauksen kautta.
- Asuinympäristön kokonaisvaltainen tarkastelu ja kehittäminen tärkeää
- Monipuolisilla asumista tukevien palveluiden kehittämisellä ja turvaamisella mahdollistetaan aidosti kotona pärjääminen, niin yksittäisissä kodeissa, kun senioritaloissa. Tähän panostetaan.
- Asumisen ja asumista tukevien palveluiden kehittäminen. Nämä kaksi kokonaisuutta tarvitsevat ehdottomasti toisiaan. Yksin jommankumman kehittäminen ei riitä.
- Kaupungin rooli sekä asumisen kehittämisessä että asumista tukevien palvelujen kehittämisessä on ohjata, mahdollistaa ja organisoida. Toimijatahoja on useita (julkinen, yksityinen, 3. ja 4. sektori)
- Ikääntyneiden palvelujen tarkastelussa ja kehittämisessä kaupungin (jatkossa maakunnan?) rooli keskeinen: Tarkastella, kehittää ja uudistaa palvelujen prosesseja ja niiden toimivuutta ja oikea-aikaisuutta (tukipalvelut, kotihoito ja hoiva).

Hankeessa toteutettiin myös ikääntyneiden asumiseen, asumisen ennakointiin sekä varautumiseen liittyvistä keskeisistä asioista tietoiskutyypinen informaatiopaketti. Tietopakettia esiteltiin mm. erilaisille eläkeläisryhmille ja -järjestöille sekä taloyhtiöille.

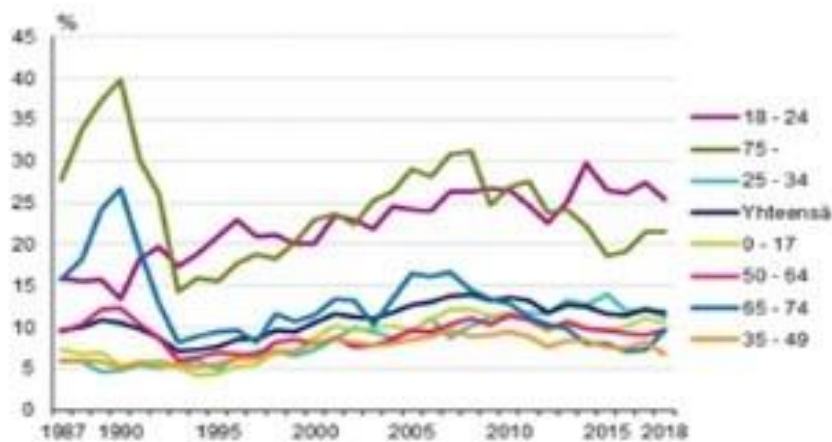
2.3 Toimeentulo

Ikääntyneet tulevat taloudellisesti toimeen keskimääräisesti hyvin. Kaikkein pienituloisimpia ovat yksin asuvat ja naiset. Pienituloisuus johtuu usein eläkkeen kertymiseen vaikuttaneesta työttömyydestä, sairaudesta, vammoista.

Taloudellisen toimeentulon vaikeuksia voi syntyä, jos tulot ovat lähellä pienituloisuuden rajaa, mutta oikeus toimeentulotukeen ei vielä täyty. Toimeentulotuen hakemisessa voi myös olla vajeita. Sen hakeminen sähköisesti voi olla vaikeaa tai oikeutta etuuteen ei tunneta. Toimeentulotuen asiakkuus voidaan kokea myös oman arvomaailman vastaiseksi ja etuus jätetään käyttämättä.

Velkaantuminen vaikutukset taloudelliseen toimeentuloon näkyvät myös ikääntyneiden talouksissa. Velka on saattanut syntyä jo aiemmin, ennen eläkeikää. Pienituloiset ikääntyneet ovat myös voineet joutua turvautumaan ns. pikavippeihin esimerkiksi terveydenhuollon kustannusten ja lääkkeiden maksamiseksi.

Vaikka henkilö olisi oikeutettu toimeentulotukeen ei velanmaksua huomioida toimeentulotuki laskelmassa.

Pienituloisuus

Pienituloisuuden vaikutukset ulottuvat lähes kaikkiin elämän osa-alueisiin. Ikääntyneiden osalta suurimmat vaikutukset koskevat asumista, osallistumista ja sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä

Asumisen osalta nykyinen vuokra-asunto ei vastaa asukkaan tarpeita, mutta vuokrien hinnat tai muutosta aiheutuvat kustannukset ovat liian korkeita. Omistusasunnossa asuvien nykyinen asuntovarallisuus ei välttämättä myöskään riitä uuden asunnon hankintaa, eikä säästöä ja tai muuta varallisuutta ole.

Ikääntyneiden osallistumista tapahtumiin ja erilaiseen harrastus- ja virkistystoimintaan voi rajoittaa niin hinta. Ilmaisiin ja edullisiin tapahtumiin osallistumista voi rajoittaa liikkumisen kalleus. Myös pienituloisuuden aiheuttama häpeä tai eristäytyminen voivat olla osallistumisen esteenä. Viime aikoina on kehitetty sähköisesti, etä-palveluna toteutettavia tapahtumia ja toimintoja. Näihin osallistumista voi rajoittaa laitteiden, kuten tietokoneen tai älypuhelimien puute tai niiden käytön osaaminen.

Pienituloisuus vaikuttaa myös sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöön. Tingitään lääkärikäynneistä tai lääkkeistä.

Pienituloisuus Jyväskylässä

Takuueläke turvaa Suomessa asuvalle henkilölle vähimmäiseläkkeen (855,48 e/kk), jos kaikki hänen eläkkeensä ennen verotusta ovat yhteensä enintään 848,56 e/kk. Tuloraja ja vähimmäiseläke jäävät kuitenkin tätä pienemmäksi, jos henkilö on varhennetulla vanhuuseläkkeellä. Täyden takuueläkkeen saa silloin, jos ei saa muita eläkkeitä. Pientuloinen eläkkeensaaja on oikeutettu samaan eläkkeensaajan asumistukea. Tukea voi saada sekä vuokra- että omistusasuntoon.

Eläkkeensaajan asumistuen saajat ja keskimääräiset tuet

Jyväskylä

Aika	Asunnon hallintamuoto	Saajat
2021 (31.12.)	Yhteensä	5 709
2020 (31.12.)	Yhteensä	5 640
2019 (31.12.)	Yhteensä	5 577

Takuueläkkeen saajat ja keskimääräiset eläkkeet

Jyväskylä

Aika	Eläkkeen peruste	Saajat
2021 (31.12.)	Yhteensä	1 086
2020 (31.12.)	Yhteensä	1 022
2019 (31.12.)	Yhteensä	958

Perustoimeentulotuen saajat ja saajien osuus väestöstä

Tilastointijakso: 2021, 2020, 2019

Jyväskylä		
	Saajat	Saajien osuus väestöstä, %
2021	322	1,2
2020	342	1,3
2019	376	1,4

2.4 Terveys ja elämäntavat

Valtaosa yli 65-vuotiaista elää tavallista, terveen ja hyvinvoivan aikuisen elämää, ilman säännöllistä palvelujen tarvetta.

Liikuntaa harrastetaan aktiivisesti, 2/3 yli 65-vuotiaasta harrastaa liikuntaa vähintään 2krt/viikko.

Terveys-suositusten mukaisesti liian vähän liikkuvien osuus on kuitenkin yli 50%.

Yli 75-vuotiaista suurimmalla osalla on terveelliset elämäntavat. 20% on ylipainoisia, mikä on valtakunnallisesti vertailtuna vähän. 2% tupakoi säännöllisesti. alkoholia liikaa käyttäviä on 10%.

Kokemus omasta terveydentilasta heikkenee iän karttuessa.

Elämälaatuksa hyväksi tuntevat

55-74-vuotiaat, 61%

75- vuotiaat, 39%

Terveytensä keskitasoiseksi tai huonommaksi tuntevat

65-vuotiaat, 47%

75-vuotiaat, 60%

Psyykkisesti kuormittuneet

65-vuotiaat, 7,8%

75-vuotiaat, 7,3%

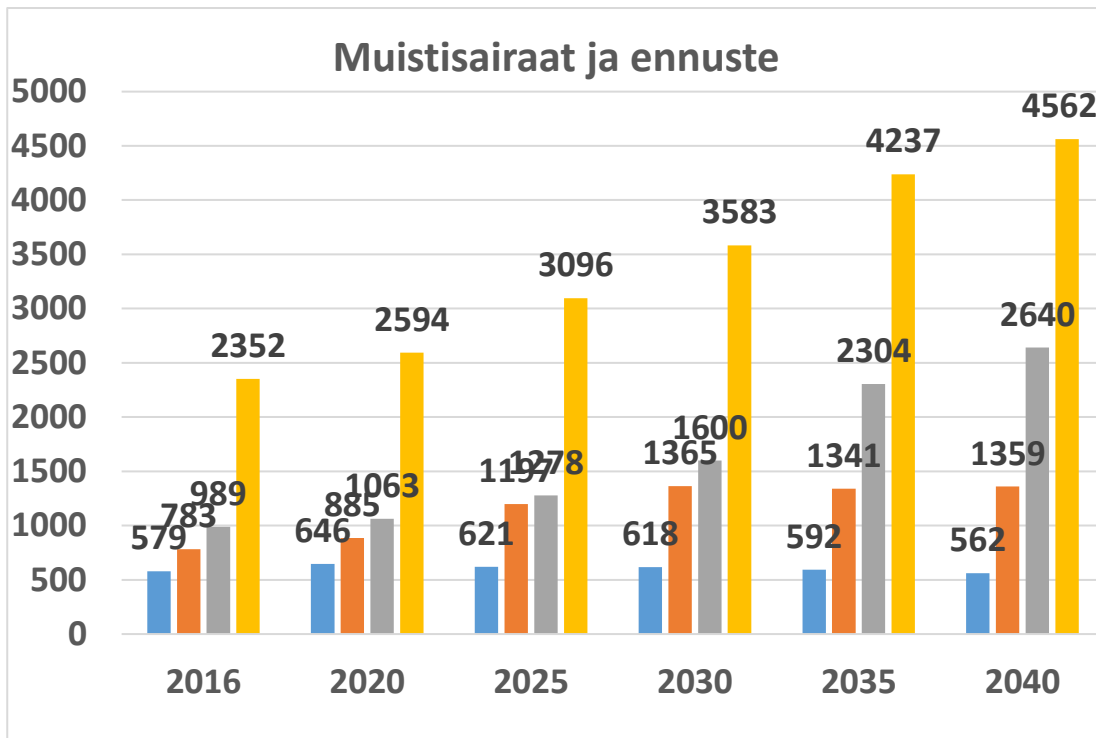
Muistisairaudet

Suomessa arvioidaan olevan yli 190 000 muistisairasta henkilöä ja on arvioitu, että muistisairauteen sairastuu Suomessa vuosittain noin 14 500 henkilöä. Valtaosa sairastuneista on yli 80-vuotiaita, mutta myös työikäisistä (35—65-vuotiaista) yli 7000 henkilöllä on todettu etenevä muistisairaus. Pitkäaikaishoidossa olevista ikääntyneistä kolme neljästä sairastaa muistisairautta. Kelan lääkekorvaustilastojen perusteella noin 86 000 henkilöä käytti jotakin muistisairauslääkettä vuonna 2019.

Ihmisten eläessä yhä pidempään muistisairauksia sairastavien lukumäärä kasvaa voimakkaasti.

Väestön ikääntymisen lisäksi muistisairauksien yleisyyteen vaikuttavat esimerkiksi muistisairauksien riskitekijöiden yleisyys ja väestön koulutustaso. Muistisairauksien diagnostiikan kehittyminen mahdollistaa sairauden havaitsemisen jo varhaisvaiheessa, mikä osaltaan lisää diagnosoitujen tapausten määrää.

Alueilla, joilla on paljon iäkästä väestöä, on myös enemmän muistisairauksia sairastavia henkilöitä. Toistaiseksi muistisairauksien esiintyvyyden alueellisista eroista tiedetään kuitenkin vain vähän.

Kaatumiset

Kaatumiset ja putoamiset ovat ikääntyneiden yleisin tapaturmasy ja kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksoja seurataan. Hoitojaksot ovat vähentyneet viime vuosina. Yhtenä tekijänä on kaatumisen ehkäisyyn suunnattujen palvelujen ja toimintojen kehittäminen mm. Voimaa Vanhuuteen –ohjelman yhteydessä.

			2019	2020	2021
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavanikäistä info ind. 3959	Jyväskylä	yhteensä	422,3	381,3	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori info ind. 5308				51	38

Indikaattori ilmaisee kahden viimeisimmän mittauksen välillä tapahtuneen muutoksen vuoden aikana kaatumisen tai putoamisen vuoksi sairaanhoitoa saaneiden 65 vuotta täyttäneiden potilaiden hoitojaksojen lukumäärässä kymmentä tuhatta vastaavan ikäistä asukasta kohti.

2.5 Harrastaminen ja osallisuus

Liikuntaa harrastetaan aktiivisesti, 2/3 yli 65-vuotiaasta harrastaa liikuntaa vähintään 2krt/viikko. Terveys-suositusten mukaisesti liian vähän liikkuvien osuus on kuitenkin yli 50%.

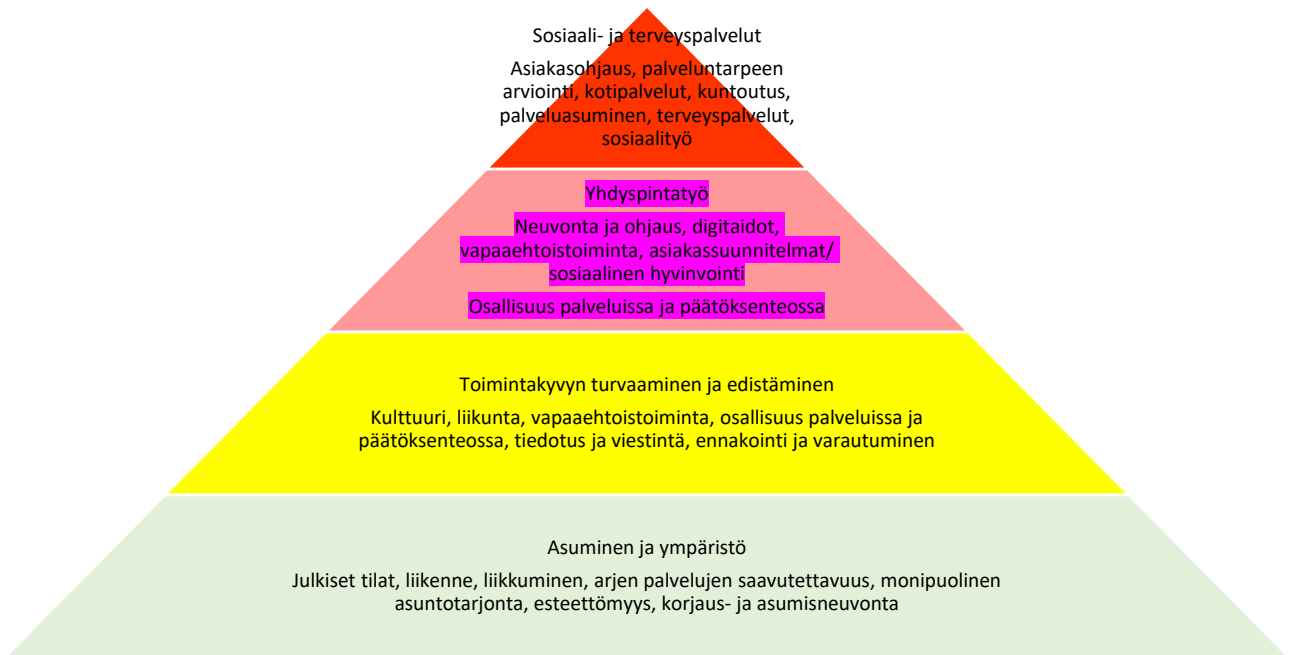
Ikääntyneet osallistuvat aktiivisesti. Järjestöjen, yhdistysten ja seurakuntien toimintaan osallistuu aktiivisesti 1/3. Myös vapaaehtoistoiminnassa on mukana paljon ikääntyneitä.

Ikääntyneille suunnattuja seniorikortteja, jolla voi osallistua erilaisiin liikunta-aktiviteetteihin, käytetään aktiivisesti ja osallistutaan ikääntyneille suunnattuihin kulttuuritilaisuuksiin.

Toiminta 2021	ryhmät	osallistujat	
Kuntosali	35	356	
Vesiliikunta	17	385	IK
Tanssi	1	15	
Tasapaino	5	81	
Etäliikunta	5	495	
Kesätoiminta	9	114	
Taideapteekki/ tapahtumat	113	3024	
Vapaaehtoistoiminnan palvelut, 65- vapaaehtoiset		60	IK
Kulttuuriluotsit/ 65- v vapaaehtoiset		n.100 (yli 50% kulttuuriluotseista)	

3. IKÄÄNTYNEIDEN PALVELUT

3.1 Asuminen ja ympäristö

Kaupunkirakennepalvelujen näkökulmasta väestön ikääntymiseen varautuminen tarkoittaa erityisesti ikääntyvälle väestölle soveltuvan asuntokannan riittävyyden varmistamista mm. kaavoituksella sekä asuinalueiden kehittämistä siten, että tuetaan ikääntyvän väestön mahdollisuuksia asua kotona.

KymppiR maakäytön toteuttamishjelmaan 2017 on kirjattu tavoite: ”varaudutaan vuosittain 1-2 uuteen senioriasumisen kohteeseen kaavoittamalla vuosittain 3 000 – 5 000 k-m2 senioriasumiselle.” Tavoite on viime vuosien osalta saavutettu, vuosien 2017-2021 keskiarvo ollessa 6 440 k-m2 / vuosi senioriasumiselle.

Kaupunkirakennepalveluissa ikääntyvien asumisen tarpeiden ennakoitua ja niihin varautumista on edistetty viime vuosina mm. IHANA – ikääntyvien hyvä asuminen Jyväskylässä -hankkeessa. Ennakointiin ja varautumiseen on tehty verkkosivut: <https://www.jyvaskyla.fi/asuminen-ja-ymparisto/asuminen/asunnot/ennakoi-asumistarpeesi-varaudu-vanhuuteen>
Ikäystävällisten asuinalueiden kehittämisestä pyritään laatimaan kaupunkirakennepalveluissa kuluvan valtuustokauden aikana päätöksentekoon saakka vietävät linjaukset, jotka koskevat esim. uudisrakentamista sekä olemassa olevan rakennetun ympäristön kuten katujen ja viheralueiden saneerauksia. (kirjaus kaupunkirakennelautakunnan hyvinvointisuunnitelman käsittely)
Kestävän liikkumisen (kävely, pyöräily ja joukkoliikenne) edellytysten parantamisella on ympäristövaikutusten lisäksi myös kuntalaisten terveyttä, elinympäristön viihtyisyyttä sekä eri väestöryhmien tasa-arvoa lisäävä vaikutus. Kestävän liikkumisen tulisi olla mahdollista tulotasosta tai ikäryhmästä riippumatta.

Kaupunkirakennepalveluissa jatketaan Jyväskylän kaupungin luontoliikuntaohjelman (2020) toteuttamista, sillä luonnossa liikkumisella on iso merkitys kaikissa ikäluokissa. Luontoliikuntaohjelmassa yhtenä erityisenä yhdenvertaisuutta edistävänä toimenpiteenä on myös

Haukanniemen esteettömän luontopolun toteuttaminen, joka tukee osaltaan myös ikääntyneiden luontoliikuntaa.

3.2 Ennakointi ja varautuminen

Ikääntyneille tarjotaan tietoa ennakkointiin ja varautumiseen liittyen ikääntyneille suunnatuissa tapahtumissa kuten Seniori-infoissa, 80-vuotiaiden kutsutilaisuuksissa, Seniorimessuilla ja eri toimijoiden järjestämässä avoimissa tapahtumissa. Viestinnän keinoin mm. kaupungin verkkosivuilla, asiakasohjauksen kautta eri palveluissa esimerkiksi OIVA-keskuksessa.

Varautuminen vanhuuteen voi olla sekä positiivisesti suuntautunutta vapauden suunnittelua että varautumista tulevaisuuden riskeihin. Varautumisen osa-alueita ovat:

- Mielekäs elämä: osallisuus, elämän merkitykselliset asiat
- Terveys: hyvinvoinnista ja toimintakyvystä huolehtiminen monipuolisesti
- Asiakirjat: edunvalvontavaltuutus ja hoitotahto, keskinäinen testamentti, muu testamentti
- Talous: oma talous ja sen kantokyky
- Asuminen: pärjääkö nykyisessä kodissani vai tarvitaanko muutostöitä tai muutto toiseen kotiin, kun ikäänny ja jos toimintakykyni heikkenee

Ennakoivia tilaisuuksia järjestetään kunnissa jatkossakin. Seniori-infot kokosivat vuonna 2021 yhteen n. 50 henkilöä (rajoitukset huomioiden) sekä etänä tapahtumaa seurasi 245 henkilöä. 80-vuotiaille järjestettäviin kutsutilaisuuksiin osallistui 165 henkilöä.

3.3 Kulttuuri

Kulttuurihyvinvointi on isossa roolissa kaupungissamme. Eri ikäisille kaupunkilaisille on suunnattu monipuolisesi erilaisia toimintoja kulttuurilaitosten, tapahtumakaupungin ja kulttuuri- ja osallisuuspalveluiden toimesta.

Ikääntyneille kaupunkilaisille on olemassa kohdennettu kulttuuritarjotin ”Taideapteekki”, joka on kaupungin kulttuuripalveluiden ja ikääntyneiden palveluiden yhteistyössä tuottamaa kulttuuritarjontaa varttuneempaan makuun. Taideapteekin ohjelman tuotetaan eri puolilla Jyväskylää ikääntyneiden palveluiden asiakkaille ja asukkaille. Lisäksi Taideapteekin ohjelmatarjontaa on myös saatavilla monipuolisesti avoimissa tapahtumissa sekä digitaalisessa muodossa.

Lisäksi kulttuuri- ja taidealan vapaakenttä järjestä monipuolisesti tapahtumakokonaisuuksia. Yhteistyö järjestöjen ja yhdistysten kanssa on toimivaa. Se tukee kaupunkilaisia ja antaa kaiken ikäisille kaupunkilaisille upeita kohtaamisia ja elämyksiä. Jyväskylästä voidaankin todeta, että Jyväskylä on virkeä kulttuurikaupunki.

3.4 Liikunta

Liikunta on tärkeässä roolissa kaupungissamme. Eri ikäisille kaupunkilaisille on kohdennettuja liikuntatapahtumia ja harrastusmahdollisuuksia. Jyväskylän kaupunki järjestää ikääntyneille kohdennetusti senioriliikuntaa, jolla ehkäistään ja hoidetaan erilaisia sairauksia ja kaatumisia. Liikunnan ollessa riittävän tehokasta ja monipuolista siitä saatavat hyödyt näkyvät säilyneenä tai parantuneena toimintakykynä. Suositusten mukaan ikääntyneen/seniorin tulisi liikkua vähintään kaksi ja puoli tuntia viikossa reippaasti kestävyyskuntoa kohottavia lajeja, kuten marjastusta, sauvakävelyä, pyöräilyä tai vesijuoksua. Seuraavia liikuntamahdollisuuksia on kohdennettu ikääntyneille kaupunkilaisille:

- kevennetyt ryhmät
- seniorikuntosaliryhmät
- vesiliikunta
- liikuntaneuvonta
- ulkokuntosalit

Liikuntamahdollisuuksien saavutettavuutta on lisätty mm. kuntosalikyödytysten myötä. Lisäksi seniorikortti, joka mahdollistaa 80 euron vuosimaksulla omatoimisen liikkumisen pääasiassa arkisin koko vuoden ajan.

Kaupungin järjestämien liikuntapalveluiden lisäksi Jyväskylässä on paljon urheiluseuroja sekä yhdistyksiä, jotka järjestävät ikääntyneille suunnattuja urheilumahdollisuuksia monipuolisesti eri puolilla Jyväskylää.

3.5 Osallisuus ja yhteistyö

Vanhusneuvosto, kehittää vanhuspalveluja tekemällä aloitteita, käsittelemällä valmisteilla olevia asioita, keskustelemalla päätöksistä sekä antamalla lausuntoja ikääntyneiden asioita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Vanhusneuvosto osallistuu vanhuspalvelujen suunnitteluun ja vaikuttaa ikääntyneiden tarvitsemien palvelujen sekä elinympäristön kehittämiseen. Neuvosto seuraa ikääntyneille suunnattujen palvelujen laatua, laajuutta, kohdentumista ja vaikuttavuutta sekä ikääntyneiden kokemuksia näistä.

Ikääntyneiden palvelujen asiakasraati on ryhmä, joka on matalankynnyksen vaikutusmahdollisuus ikääntyneiden palveluista kiinnostuneille kaupunkilaisille. Raadin tarkoituksena on tuottaa tietoa, mielipiteitä ja kokemuksia, joita käytetään kehittämistyön ja palveluiden parantamisen tueksi. Raatia voidaan käyttää asiakaspalautteen keräämiseen, mutta myös uusien ideoiden synnyttämiseen tai testaamiseen. Asiakasraati kokoontuu 2-3 kertaa vuodessa.

Jyväskylän kumppanuuspöytä

Ikääntyneiden parissa työskentelevien toimijoiden yhteinen kumppanuuspöytä.

Kumppanuuspöydän tavoite on hyvien kokemusten vaihto, kehittäminen sekä ikääntyneiden asukkaiden kokonaisvaltainen huomiointi koko kaupungin alueella. Kumppanuuspöytä perustettiin vuoden 2020 alussa jatkumona Ikä Arvokas-hankeen työskentelylle. Mukana on kaupungin toimijoita, eri yhdistysten- ja järjestöjen edustajia, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, Jyväskylän ikääntyneiden Yliopisto sekä Jyväskylän seurakunta. Kumppanuuspöytä kokoontuu n. 4 kertaa vuodessa eri toimipaikoissa.

Lähitalot/Kohtaamispaikat

Lähitalot Kortteli Klubi keskustassa ja Piippurannan Klubi Kankaalla ovat avoimia monen ikäisten kohtaamispaikkoja. Erilaiset vapaaehtoiset puhaltavat hengen talon toiminnalle jakamalla omaa osaamistaan ja aikaansa toisten iloksi. Yhteistyötä tehdään myös kolmannen sektorin kanssa Jyväskylän omia palveluja unohtamatta. Toiminta rakentuu osallistumisen, osallisuuden, kulttuurin, sivistyksen, liikunnan ja ajankohtaan sopivien tapahtumien ja teemojen ympärille. Meille on helppo ja mukava tulla niin toimimaan, harrastamaan kuin ihan vaan olemaan ja tapaamaan tuttuja.

Yli sukupolvien väliset kohtaamiset ovat rikkaus Kortteli- ja Piippurannan Klubilla. Lisäksi Huhtasuolla toimiva yhteistoimintapiste mahdollistaa erilaiset kohtaamiset matalalla kynnyksellä.

Esimerkkejä toiminnoista:

- Vertaisryhmät
- Tapahtumat
- Yhteinen ideointi ja osallistaminen

Virtapiiri- ja kerhotoiminta

Virtapiiri-toiminta sekä seniorikahvila ovat ikääntyneille suunnattua, kaikille avointa ryhmätoimintaa eri puolilla Jyväskylää, jotka tarjoavat yhdessä olemisen ja tekemisen mahdollisuuksia.

Virtapiiri-ryhmissä ohjaajina toimivat vapaaehtoiset vertaisohjaajat. Toiminnalla ehkäistään yksinäisyyttä, edistetään ikäihmisten omatoimisuutta, mahdollistetaan yhdessä tekeminen eri asuinalueilla sekä ennen kaikkea kohdataan samanikäisiä. Toimivat erityisesti reuna-alueilla vertaisohjaajien avulla.

Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminnan palvelut –Vapari on kaupungin organisoimaa toimintaa, jonka tavoitteena on edistää vapaaehtoistoiminnan laatua ja tunnettavuutta sekä toiminnallista osallisuutta Jyväskylässä.

Vapari tarjoaa:

- Tietoa ja neuvontaa vapaaehtoisena toimimisen mahdollisuuksista ja tehtävistä
- Verkostoyhteistyötä vapaaehtoistoimintaa organisoiville tahoille, Valikko-verkosto
- Apua ja tukea asukkaille
- Asiointiapua
- Kodin huoltoapua
- Digiluotsitoimintaa
- Kulttuuri- ja liikuntaluotsitoimintaa

4. YHDYSPINTATYÖ HYVINVOINTIALUEEN KANSSA

Kunnilla ja hyvinvointialueilla on yhteiset asukkaat ja paljon asukas- ja asiakaskohtaisesti toteutettaviin palveluihin liittyviä yhteistyötarpeita. Kunta ja hyvinvointialue ovat keskenään tasavertaisia juridisia toimijoita ja sosiaali- ja -terveyspalveluiden ja pelastustoimen järjestämistä siirtyessä hyvinvointialueille, kuntien suora yhteys palveluiden järjestämiseen ja rahoittamiseen poistuu. Tämä muuttaa asetelman kuntasektorin sisäisestä ohjausjärjestelmästä kunnan ja hyvinvointialueen väliseksi yhteistyöksi.

Yhdyspinnalla tarkoitetaan kahden tai useamman organisaation välistä toiminnallista yhteyttä. Kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnoilla tarkoitetaan toimintoja ja tehtäväkokonaisuuksia, jotka kuuluvat kunnan tai hyvinvointialueen järjestämistä vastuulle ja joissa niiden asiakaslähtöinen toteuttaminen edellyttää yhteistyötä kunnan ja hyvinvointialueen välillä. Yhteistyön onnistumisen mahdollistamiseksi tarvitaan mm. yhteisiä tahtotilaa ja tavoitteita, yhteisesti sovittuja menettelytapoja sekä toimivaa tiedonkulkua.

Yhteistyössä on kiinnitettävä huomiota myös alueiden ja kuntien erilaisuuteen sekä asiakasnäkökulmasta kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin, jotta heidän palvelunsa varmistetaan myös yhdyspinnoilla, eivätkä palveluketjut pääse katkeamaan.

Tärkeää on myös se, ettei uudistus vaaranna jo toimivia ja vakiintuneita yhteistyömalleja ja toimintatapoja vaan niitä voitaisiin toteuttaa myös sosiaali- ja terveyspalveluiden ja pelastustoimen järjestämistä vastuun siirtymisen jälkeen.

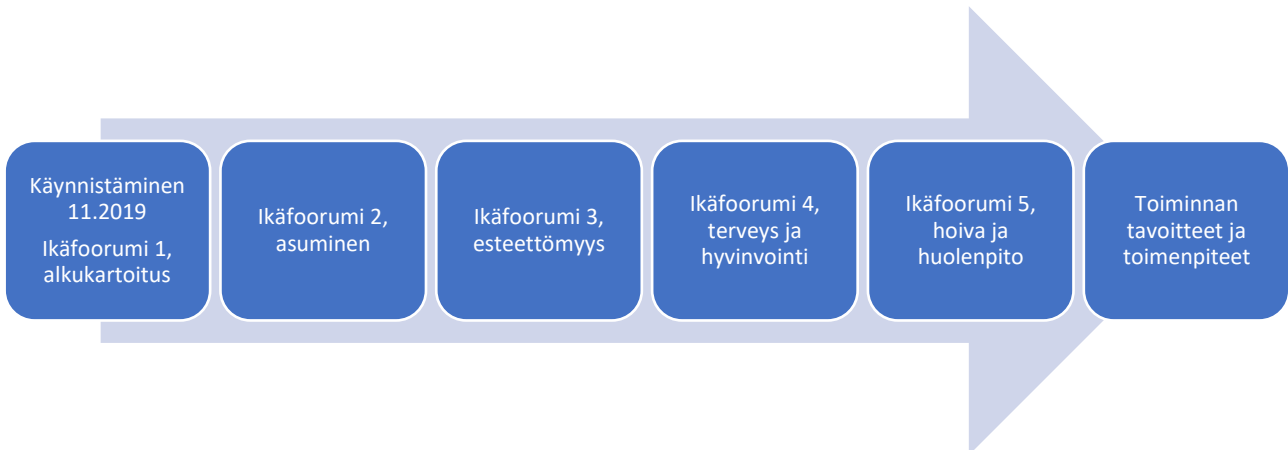
Tulevaisuudessa tavoitteena on siirtää painotusta raskaista palveluista ennakoivaan ja ehkäisevään työhön, vahvistaa palveluiden monialaisuutta ja yhteistoimijuutta sekä hillitä kustannusten nousua. On tärkeää tunnistaa yhdyspintoja ja rakentaa palveluja ja toiminnan tapoja hyvinvointialueen ja kunnan välillä.

Asiakkaan / asukkaan näkökulmasta on tärkeintä, että saatavilla on parhain mahdollinen palvelu sen järjestäjästä riippumatta ja tämä edellyttää hyvin toimivat rajapintoja. Asiakkaan palvelut ovat saumaton kokonaisuus, koska usein hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät haasteet eivät esiinny yksinään (esim. mielenterveys ja päihdeongelmat) vaan ovat osana laajempaa yksilöllistä palveluntarvetta. Palveluiden tulee näyttäytyä asiakkaalle aina yhtenä kokonaisuutena, mutta palvelujen sujuvuuden takia eri organisaatioiden on sovittava työnjaosta ja tiedonkulusta.

Yhdyspintatyön rakenteita ja toimintatapoja kehitetään uudistuksen edetessä. Yhdyspintatyön osa-alueita ovat mm.

- Asumisen suunnittelu
- Asiakasohjaus
- Kotihoidon asiakassuunnitelmat (kulttuuri, liikunta, vapaaehtoistyö)
- Kuntouttava päivätoiminta
- Tiedotus ja neuvonta

5. OHJELMAN LAATIMINEN

Ikäystävällinen Jyväskylä ohjelma laadittiin laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Ohjelman laatimiseen liittyneisiin foorumeihin kutsuttiin osallistujia ikääntyneiden edustuksen lisäksi kaupungin henkilöstöstä, järjestöistä ja yrityksistä sekä oppilaitoksista. Prosessi käynnistettiin ikäfoorumilla, jonka tarkoituksena oli selvittää, millaisena kaupunkina Jyväskylä näyttäytyy ikääntyneiden näkökulmasta. Aihetta käsiteltiin mm. sosiaalisen hyvinvoinnin, terveyden ja ennaltaehkäisevän toiminnan sekä arvostuksen näkökulmista. Seuraavassa vaiheessa järjestettiin neljä teemakohtaista ikäfoorumiä, joiden teemoina olivat asuminen, esteettömyys, terveys ja hyvinvointi sekä hoiva ja huolenpito.

Kunkin tilaisuuden aluksi aiheesta oli lyhyt asiantuntijapuheenvuoro, jonka jälkeen aihetta käsiteltiin pienryhmissä ja toiminnallisina menetelmin. Foorumien tavoitteena oli saada aiheista esiin tilasto- ja tutkimustiedon lisäksi kohderyhmän kokemuksellista tietoa sekä laajentaa ymmärrystä myös muiden kuin julkisen organisaation edustajien näkemyksillä.

Ensimmäiset foorumit voitiin järjestää live -tilaisuuksina ja niiden osallistujamäärät olivat huomattavasti suuremmat kuin myöhemmin Teamsin välityksellä toteutetuissa tilaisuuksissa.

Foorumien lisäksi Ikäystävällinen Jyväskylä ohjelmaa käsiteltiin kaupungin monialaisessa työryhmässä sekä vanhusneuvostossa.

6. TUNNISTETUT HAASTEET

Asuminen	Esteettömyys	Terveys ja hyvinvointi	Hoiva ja huolenpito
Kodin muutostöihin liittyvistä palveluista tiedottaminen ja neuvonta Kodin muutostöiden hinta ja saatavuus	Fyysinen esteettömyys: Hiekoitus, uimarannat, penkit	Ennaltaehkäisevä toiminta Palveluiden ja tapahtumien hintataso Palvelujärjestelmän monimutkaisuus	Tarpeen mukainen palveluohjaus ja yksilöllisyyden huomioiminen Palveluista tiedottaminen
Välimuotoisten asumismuotojen puuttuminen Asuntojen hintataso	Informaation esteettömyys: Viestinnän selko- ja monikielisyys, sähköisen asioinnin helpottaminen, Kaupungin sisäisen palveluviestinnän tehostaminen	Matalan kynnyksen kohtaamispaikat	Kotihoidon saatavuus ja hinta Etähoiva
Asuinalueiden viihtyvyys Eri ikäisten kohtaamisen mahdollistavat tilat Yhteisöllisyys/naapuriapu	Palvelujen esteettömyys: hyvät kulkuyhteydet, digitaaliset palvelut	Arvostus ja sosiaalinen inklusio/ osallisuus	Asenteet ikääntyneitä kohtaan
Hyvät kulkuyhteydet			

7. KEHITTÄMISTAVOITTEET JA TOIMENPITEET

TAVOITE	TOIMENPITEET
Monialaisen yhteistyön tiivistäminen	Monialainen työryhmän perustaminen Kumppanuuspöydän toiminta Vanhusneuvoston toiminta Ikäystävällinen Jyväskylä –ohjelman jalkauttaminen
Ennakointi ja varautuminen	Tiedotuksen ja neuvonnan (asuminen/talous/terveys/osallisuus) järjestäminen ja kehittäminen
Asumisen kehittäminen, asumisratkaisut/asumista tukevat palvelut	Välimuotoisen asumisen kehittäminen Esteettömän ja turvallisen asuinympäristön kehittäminen
Harrastamisen ja kohtaamisen mahdollistaminen	Kohtaamispaikkatoiminnan kehittäminen ja laajentaminen Kulttuurin ja liikunnan ikääntyneille suunnattujen palvelujen ja muun ikääntyneille suunnatun toiminnan koordinointi Joukko-, kutsu- ja asiakasliikenteen ikäystävällisyys
Palvelujen digitalisaation kehittäminen	Digituki ikääntyneille Digitaalisten ja liikkuvien palvelujen kehittäminen Etäpalvelujen saavutettavuuden vahvistaminen
Haavoittuvassa asemassa olevien ikääntyneiden tavoittaminen palvelujen piiriin	Yhteistyö maahanmuuttajapalvelujen, sosiaalityön, päihde- ja mielenterveyshuollon sekä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa
Riittävien, laadukkaiden ja asiakaslähtöisten palvelujen varmistaminen (hyvinvointialueelle siirtyvät tehtävät)	Palveluohjaus Hoito- ja hoivapalvelut Seniorineuvolatoiminnan selvittäminen Kotona asumisen tuki Kuntoutus

8. OHJELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA

Valittujen painopisteiden ja toimenpiteiden toteutumista koordinoidaan ja seurataan monialaisen yhteistyöryhmän toimesta. Ohjelman toimenpiteiden koordinaatioon ja toteuttamiseen sekä yhteistyöhön hyvinvointialueen kanssa tarvitaan vastuuhenkilö, jolla on tehtävään käytettävissä riittävä työaika. Ohjelmassa asetettuja tavoitteita ja toimenpiteitä toteutetaan osana kunnan palveluja sekä hanketoiminnan avulla.

Ihana –hankkeessa käynnistettiin ikäystävällisen asumisen kehittäminen. Hankkeessa saatujen tulosten pohjalta pyritään laatimaan ikäystävällisten asuinalueiden kehittämisestä kaupunkirakennepalveluissa päätöksentekoon vietävät linjaukset, jotka koskisivat esim. uudisrakentamista, sekä olemassa olevan rakennetun ympäristön kuten katujen ja viheralueiden saneerauksia.

OSUVA – hanke (YM) jatkaa ikääntyneiden asumisen kehittämisteemaa yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta. Hanke on jatkoa IHANA - asumisen kehittämishankkeelle

Hankkeen päämääränä on ikääntyneiden asuinympäristön yhteisöllisyyden ja osallisuuden kehittäminen. Osallisuudessa huomioidaan asukkaiden osallistuminen toimintaan, palvelujen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Keskeistä on palvelutarjonnan ja alueellisten tarpeiden yhteensovittaminen laajassa yhteistyössä toimijoiden ja alueen asukkaiden kanssa.

Jyväskylän kaupungilla, seurakunnilla ja järjestöillä on paljon palveluja liittyen osallisuuteen, harrastamiseen, neuvontaan ja tiedottamiseen. Palvelujen toteuttaminen on pirstaleista ja yhteistyö hajanaista. Kehittämisessä huomioidaan yhdyspintatyö hyvinvointialueen kanssa, yhteistyökumppanina Tulkoti-hanke. Tavoitteena on koota yhteen palvelut ja vahvistaa toteuttamiseen liittyvää koordinaatiota. Toimintaa toteutetaan kaupungin, seurakuntien, järjestöjen ja yritysten tiloissa. Palvelujen kartoittamisen ohella selvitetään asukkaiden toimintaa ja tarpeita. Tarjonnan ja tarpeiden yhdistämiseksi luodaan sisällöllinen toimintakonsepti, jota voidaan toteuttaa erilaisissa toimintaympäristöissä.

Hyvinvointiryhmä kokoaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet ja tulokset, joista raportoidaan vuosittain valtuustolle suppean hyvinvointikertomuksen osana. Ikääntyneiden hyvinvoinnin tilaa arvioidaan laajemmin kerran valtuustokaudessa, jolloin seurataan valtakunnallisesti ja alueellisesti sovittuja mittareita ja indikaattoreita sekä asukkailta koottua kokemustietoa.

Lisäksi vanhusneuvosto osallistuu ikääntyneille suunnattujen palvelujen kehittämiseen, seurantaan ja arviointiin.

8.1 Mittarit ja indikaattorit

Kunnan ja hyvinvointialueiden velvollisuutena on seurata väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilaa sekä palvelujärjestelmän vaikuttavuutta. Seurannassa hyödynnetään valtakunnallisia tietoja kuten Kelan, Tilastokeskuksen ja THL:n tuottamaa tietoa. Lisäksi tietoa kootaan kuntien omista tilastoista ja tutkimuksista. THL on laatinut listauksen hyvinvointikertomuksen minimitietosisällöstä sekä määritellyt kunnan valtionosuuteen vaikuttavat HYTE-mittarit. Seuraavassa on listattu yleisesti käytössä olevat mittarit ja indikaattorit, joilla voidaan seurata ikääntyneiden hyvinvoinnin ja

terveydentilaa. Tiedot raportoidaan laajassa hyvinvointikertomuksessa, joka laaditaan kerran valtuustokaudessa. Seuraavassa keskeisiä mittareita ja indikaattoreita liittyen ikääntyneen väestön hyvinvointiin ja terveyteen.

- Väestötiedot
    - Huoltosuhde
    - Väestö ikäryhmittäin
  - Asuminen
    - omassa kodissa asuvat
    - yksin asuvat
    - omaishoidon tuella kotona asuvat
    - hissittömissä taloissa asuvat
    - kotipalvelun asiakkaat
    - palveluasumisen asiakkaat
    - päivittäistavarakauppojen saavutettavuus
    - apua riittämättömästi saaneet
  - Toimeentulo
    - Pienituloisuusaste
    - Toimeentulotuen saajat
    - Eläkeläisen asumistuen saajat
    - Takuueläkkeen saajat
  - Terveys ja elämäntavat
    - Alkoholin käyttö
    - Tupakointi
    - Huumeiden käyttö
    - Ylipaino
    - Vapaa-ajan liikuntaa liian vähän harrastavat
    - Muistisairaat
  - Turvallisuus
    - Kaatumiset ja putoamiset
    - Poliisin tietoon tulleet rikokset ja päihdekiinniotot
  - Hyvinvoinnin kokemus
    - Yksinäisyys
    - Vapaaehtoistoiminta
    - Hyvinvoinnin ja terveyden kokemus
    - Yhdenvertaisuus
  - Palvelujen käyttö
    - Kulttuuri, tapahtuma- ja asiakasmäärät, palvelujen saavutettavuus
    - Liikunta, tapahtuma- ja asiakasmäärät, palvelujen saavutettavuus
    - Neuvonta ja ohjaus
      - Asuminen
      - Talous
      - Harrastaminen/ mielekäs tekeminen
      - Elämäntavat
  - Hyvinvointialueen palvelujen odotusajat
- Mittareihin ja niiden valintaan liittyvä kehittämistyö on käynnissä valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti.